

tamia rajoja ja se on aikuisväestön – rankaisee se nuoria tai ei – jotenkin kestettävä.

Minulla on pari muistikuvaa kouluvuosistani. Keskikoulussa olin laiskahko, mutta niin ylikiltti, että en varmasti rikkonut koskaan yhtään ainoaa normia

vastaan. Lukiossa uskalsin pari kertaa vastata opettajalle hävyttömästi ja jälkimmäisessä tapauksessa sain jälki-istuntoa. Lisäksi olin mukana iltaoperaatiossa. Salon silloisen kauppalan kuraisilla kaduilla me pojat järjestyimme niin, että ohikulkijat

eivät nähneet, mitä ringin keskellä tapahtui. Luokan rohkein poika heitti vetensä kadulle.

Mikä tästä norminrikkajasta tuli sittemmin? Ensin pastori, sitten rovasti.

Urheilu ja yhteiskunta – veljekset kuin ilvekset

TUOMAS ZACHEUS

Urheilun ja yhteiskunnan suhdetta ovat brittiläiset liikuntasosiologit pohtineet peräti kahden kirjan voimin. ”Sport Worlds” ilmestyi vuonna 2002 ja ”Sport and Society” vuotta myöhemmin. Kun molemmat teokset käsittelevät pitkälti samoja teemoja ja kun ”Sport Worlds” ykköskirjoittaja Joseph Maguire ja ”Sport and Society” toimittanut Barrie Houlihan vieläpä työskentelevät samassa yliopistossa, voidaan kysyä, miksi yksi kirja ei riittänyt? ”Sport and Society” ei nimittäin tuo juuri mitään uutta ”Sport Worlds”iin.

Molempien kirjojen pääväittämänä voidaan pitää seuraavaa lausetta: urheilukulttuuri kuvaa aina jollain tavoin sitä laajempaa yhteiskuntaa, jonka osa se on. Esimerkiksi amerikkalainen jalkapallo ilmentää useita amerikkalaisen elämän muotoja. Yhdysvaltojen rasismi, kapitalismi vallitsevana taloudellisena eetosena, amerikkalainen unelma ja jopa syömätavat amerikkalaisen jalkapallon katsomossa voidaan

nähdä amerikkalaisen yhteiskunnan heijastajina. Laajemmin sanottuna: jos nykypäivän urheilumaailma on äärimmäisen kaupallistunut, se heijastaa sitä, kuinka äärimmäisen kaupallistunut nykypäivän maailma on. Urheilun piiristä voimme löytää samoja piirteitä kuin yhteiskunnasta yleensä. Jalkapallon suosio Britanniassa, sumopainin Japanissa, nyrkkeilyn Kuubassa tai australialaisen jalkapallon Australiassa ilmentävät niitä kulttuurisia merkityksiä, joita näillä lajeilla on tietynä tyyppisessä yhteiskunnassa. Toisaalta myös sellaista sortoa, jota löytyy muualta yhteiskunnasta, löytyy myös urheilun piiristä. Urheilu ja yhteiskunta ovat nykyään sidoksissa toisiinsa erittäin vahvalla tavalla. Koskaan aiemmin liikunnan harjoittaminen ei ole ollut yhtä voimakkaasti sidoksissa hyödyn tavoitteluun, uran rakentamiseen, kansallisuusaatteen ja henkilökohtaiseen terveydentilaan kuin nyt.

Molemmat kirjat ovat yhtä mieltä siitä, että urheilun kuva

Joseph Maguire &
Grant Jarvie & Louise
Mansfield & Joe Bardley
Sport Worlds
A Sociological
Perspective
Human Kinetics, 2002
242 s.

Barrie Houlihan (ed.)
Sport & Society
A Student Introduction
London, Thousand Oaks,
New Delhi: Sage
Publications, 2003
379 s.

on muuttunut erityisesti parinkymmenen viime vuoden aikana. Sen merkitys ja näkyvyys ovat kasvaneet selvästi. Perinteiset urheilun ihanteet, kuten amatööriys, tasa-arvo ja rehti kamppailu, ovat enää muisto vain ja nykyään lähes kaikki nykypäivän urheilussa ja erityisesti huippu-urheilussa toimii kaupallisuuden ehdoilla. Urheilu on muuttunut bisnekseksi. Suurten

urheilutapahtumien televisio-oikeudet maksavat miljardeja, suuria urheilutapahtumia sponsoroivat jättimäiset ylikansalliset yritykset ja Kansainvälinen Olympiakomitea sekä muut urheilujärjestöt ovat täysin näiden yritysten talutusnuorassa. Niinpä päätökset siitä, mihin paikkaan suuret urheilutapahtumat myönnetään, sanelevat nimenomaan kaupalliset intressit. Ei siis ole ihme, että parinkymmenen viime vuoden aikana olympiakisat on pidetty kolme kertaa USA:ssa, josta suurin osa kansainvälistä olympiakomiteaa sponsoroivista yrityksistä tulee.

Sen, että olympiakisojen aika-tila ja urheilun sääntöjä muutetaan sponsorien käskystä, että urheilutapahtumat vihelletään kesken poikki mainosten takia, että muutaman eliittilajin eliittiuurheilijoille maksetaan käsittämättömiä summia, että metsiä ja luonnonsuojelualueita vedetään matalaksi urheilubisneksen tieltä ja että joukkueita kootaan suurella rahalla, on mahdollistanut media. Kaupallistuneen urheilun ylipappien, kuten promootorien ja agenttien, tulo urheilun kentän keskeisiksi toimijoiksi ei olisi ollut mahdollista ilman television valtaa. Nykyajan urheilun massatuotantoon kuuluvat tavaroitten ja tuotteiden tuottaminen kansalliseen ja kansainväliseen kaupankäyntiin, massamarkkinointi sekä tuotemerkkien ja brandien luominen. Katsomoliikut, joukkue, pelaajien hankkiminen ja yhteistyö kaupallisten yritysten kanssa ovat kaikki riippuvaisia television ja muiden tiedotusvälineiden tuottamasta "urheilutarinasta". Huippu-urheilu ja etenkin sen muutama eliittilaji ovat tulleet täysin riippuvaisiksi näkyvyydestä mediassa. Median ja kaupallisuuden välinen

työnjako on selvä: media luo massiivisella koneistollaan urheilun sankaritarinoita, tuottaa kapitalismia, nationalismia, patriarkaattia ja rasismia, luo spektakkeleja, draamaa ja personalisointia, jotka kaupallisuus sitten takoo rahaksi. Urheilun maailma ei ole kilpailullinen vain siinä mielessä, että joku saa kultamitalin ja toiset taas eivät, vaan se on kilpailua myös bisnesmielessä.

Molemmissa teoksissa kuvataan useiden lukujen voimin sitä, kuinka urheilun läpikotainen kaupallistuminen on luonut voittajia ja häviäjiä. Voittajia ovat ilman muuta johtavat kansainväliset urheilutuotemerkit (jotka tuottavat urheilutuotteen lapsityövoiman avulla kolmannen maailman maissa), sillä urheiluvälinemarkkinat ovat suorastaan räjähtäneet käsiin. Voittajia ovat myös muutaman eliittilajin muutamat eliittiuurheilijat, muutamat upporikkaat suurseurat sekä lyhyessä ajassa valtaviksi kasvaneet määrät managereita, agentteja ja promootoreita. Samoin voittajia ovat muutamat rikkaat maat, erityisesti G8-maat (USA, Iso-Britannia, Ranska, Saksa, Kanada, Italia, Venäjä ja Japani), jotka vuoden 2000 Sydneyn olympiakisoissa keräsivät lähes puolet kultamitaleista ja 44 prosenttia kaikista mitaleista. Noin kahdestasadasta mukana olleesta maasta kahdeksan eliittimaata rohmusi siis lähes puolet mitaleista. Erityisesti läntiset teollisuusmaat ovat olleet urheilun voittajia. Vaikka "länsi" ei olekaan urheilun kentällä enää yhtä kiistaton valtiasta kuin ennen, valta ja taloudelliset resurssit urheilussa sijaitsevat edelleen lännessä. Urheiluvälinemarkkinat ovat pääosin lännen hallussa ja suurin osa kansainvälisistä urheilukoi-

toksista järjestetään länsimaissa. Länsimaisten aatteiden levittäminen urheilunkin saralla on osoitus kulttuurisesta imperialismista, jossa länsimaista kapitalistista elämäntapaa (pakko)syötetään joka maailman kolkkaan. Yleensäkin urheilun kaupallistumisella on ollut positiivisia vaikutuksia nimenomaan eliitteihin. Sen sijaan kaupallistuneen urheilun häviäjiä ovat köyhät, erityisesti kolmannen maailman maat, urheilijat, urheilulajit ja seurat, jotka ovat jääneet medianrummutuksessa marginaaliin.

Molemmissa kirjoissa on omistettu yksi luku pelkästään urheilun ja luonnon suhteen pohtimiselle. Yksi esimerkki ympäristön kannalta erittäin epäekologisesta lajista on golf. "Sport Worldsissa" kuvataan hyvin seikkaperäisesti, kuinka maailmanlaajuisesti rakennetaan 350 uutta golfvaylää joka vuosi eli noin yksi päivässä. Golf itsessään on multimiljoonien dollareiden bisnestä ympäri maailmaa. Golfkenttä vaatii suuren alueen maata, jolta kaikki luonnollinen on raivattava tieltä. Puut, pensaat, pensasaidat ja kasvit tuhotaan, kukkulat raivataan puskutraktorilla, jotta saataisiin aikaiseksi tasainen golfkenttä. Lisäksi golfvaylillä käytetään suuria määriä myrkyllisiä kemikaaleja. Esimerkiksi 18-reikäiseen golfvaylään syydetään kolmesta neljään tonnia kemikaaleja, kuten erilaisia lannoitteita ja tuholaismyrkyjä, jotta väylät olisivat mahdollisimman golfattavassa kunnossa. Golfkenttä vaatii seitsemän kertaa enemmän kemikaaleja kuin suuri maatila. Lisäksi tyyppilliselle 18-reikäiselle golfvaylälle käytetään 3 000 kuutiometriä vettä päivässä pitämään ruoho vihreänä ja väylät kunnossa.

"Sport Worlds" on näistä kah-

desta teoksesta tieteellisesti korkeatasoisempi, kriittisempi ja muutenkin selkeämpi ja tasaisempi kokonaisuus. ”Sport and Societyssa” lukujen taso vaihte-

lee liikaa, mikä johtuu varmasti siitä, että kyseistä spehtaakkelia on ollut tekemässä 19 kirjoittajaa. Niinpä ”Sport Worlds” on se teos, jota urheilun ja yhteis-

kunnan monimutkaisen suhteen kriittiseen tarkasteluun voi suositella.

Huumeekysymyksen ydin huippuviihteeseen pakattuna

PAULIINA SEPPÄLÄ

Nuori nainen makaa hotellihuoneessa Thaimaassa; voi kuinka kiehtovalta hänen elämänsä tuntuukaan! Mikä onni hänelle kävi, kun mies raveissa ehdotti hänelle ilmaista lomaa. Ja sitten nuori nainen itkee vankilassa Thaimaassa: ei tässä näin pitänyt käydä.

Toinen nainen, edellistä vielä nuorempi, kyllästyy isänsä pahoinpitelyyn ja lähtee kotoaan, köyhältä asuinalueelta jostain päin Englantia, kohti Lontoota, kodittomien joukkoihin. Hänkin tapaa miehen. Mies antaa hänelle vaatteita ja lämpimän sängyn. Tytöstä tulee yksi miehen identiteettittömistä kauppatavaroista.

Korkeassa asemassa oleva oikeudenmukaisuutta ja totuutta kunnioittava poliisi selvittää poliisin korruptiota ja yhteyksiä sekä vyyhteen kytkeytyneitä poliisimurhia. Ensin häntä kiristetään ja kun tutkinta jatkuu, hänen teini-ikäinen tyttärensä joukkoraiskataan videokameran edessä.

Ben Eltonin toistaiseksi suomentamaton, mutta helpolla, jouhevasti etenevällä nykyenglannilla kirjoitettu romaani

High Society on romaani huumeekysymyksestä. Sen sijaan, että Elton pyrki tavanomaiseen populaariin tapaan näyttämään, mitä huumeiden käyttö ”oikeasti on”, mihin se johtaa tai ketkä huumeita käyttävät (viimeksi mainittu on romaanissa sivukysymys, jonka vastaus on: kuka tahansa; huumeet läpäisevät koko yhteiskunnan), hän nostaa esille vähintään yhtä tärkeän kysymyksen: keiden käsissä huumeet ovat ja mitä se meille kaikille merkitsee?

Ja meidän tiedämme, kenen käsissä huumeet ovat: alamaailman. Organisoituneen rikollisuuden, ihmisten, joiden toimintaa määrittävät muut lait ja säännöt kuin meidän lakimme ja normimme. Tieto ei tule uutena kenellekään huumeekysymyksen kanssa työskentelevälle. Mutta kun koko loistava romaani, jokainen dramaattinen tarina ja jokaisen elävästi kuvatun henkilön elämä, on kirjoitettu valaisemaan sitä suunnatonta valtaa, jonka huumekauppa rikollisille tuo, tiedon merkitys konkretisoituu. Tyttö Thaimaassa: hän nielaisi heroinilla täytetyn kondomin ja jäi kiinni huu-

Ben Elton
High Society
Bantam Press, 2002

meiden salakuljetuksesta. Huumeet ovat arvokkaita kuin öljy, ja vaikka valtiot eivät halua, että kukaan niitä ostaa, niitä ostetaan, raha virtaa ja joku – suurrikollinen tai lahjottu poliisi – rikastuu. Thaimaan loman hinta ei tunnu huumekaupassa mitään – paitsi typerälle ajattelemattomalle nuorelle bimbolle. Kun hän jää kiinni, varsinaiset huumerikolliset ovat kaukana, mutta lainsäädäntö pitää huolen siitä, että tyttö saa kärsiä teostaan.

Lainsäädäntö pitää myös huolen siitä, ettei nuori prostituutioon pakotettu tyttö hae apua sosiaalityöntekijöiltä tai poliisilta: vain häntä hyväksikäyttävä mies voi antaa hänelle huumetta, jota hän kokee tarvitsevansa. Sitä paitsi miehellä ja miehillä tämän takana on muitakin pakkokeinoja, esimerkiksi aseita.

High Society kuljettaa lukijan ajatuspolulle, jossa tärkeältä ei enää tunnu määritellä, onko